

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΑΘΩΣ

ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
(7 ΜΑΡΤΙΟΥ 961 - 1961)

Ὁ ἐφετινὸς ἑορτασμὸς τῆς χιλιετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Χάνδακος ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ στρέφει τὸν στοχασμὸν καὶ τὴν σκέψιν τῶν Ἀγιορειτῶν Πατέρων πρὸς τὸ Σεπτὸν Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὴν λαμπρὰν Πόλιν, ἔνθα ἠνδρώθη, κατηρτίσθη καὶ διέπρεψεν ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἀρετῇ μία ἄφθιτος δόξα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἅγιος ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΕΝ Τῷ ΑΘΩ, ὁ πρῶτος Ἀγιορείτης Ἱεραπόστολος καὶ εἶτα ὀργανωτὴς τοῦ Ἀγιορειτικοῦ Μοναχισμοῦ.

Τραπεζούντιος τὴν καταγωγὴν, ἀπορφανισθεὶς παιδιόθεν, ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Βυζαντίῳ, «πρῶτος τῶν σπουδαίων ἔργων ἀραδειχθεὶς», κατὰ τὰς πληροφορίας αἵτινες παρέχονται διὰ τῶν χρυσοβούλλων τῶν Βασιλέων τῆς ἐποχῆς του, «φιληθεὶς τε καὶ τιμηθεὶς» παρ' αὐτῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅσον οὐδεὶς ἐκ τῶν συγχρόνων του. Ἐν τούτοις κυριαρχεῖ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὁ θεῖος ἔρως τῆς ἡσυχίας καὶ τοῦ μονήρους βίου, καὶ παραιτούμενος ὅλων τῶν ἐγκοσμίων τιμῶν, «ἀπαρνησάμενος πάντα τὰ τερπνὰ καὶ ἐπίκηρα», ἀποσύρεται εἰς τὸ ὄριον τοῦ Κυμινᾶ παρὰ τῷ Ἡγουμένῳ Μιχαὴλ Μαλεῖνῳ, παρὰ τοῦ ὁποίου μετ' οὐ πολὺ ἐδέχθη καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

Ὁ Μιχαὴλ Μαλεῖνος ἦτο θεῖος τοῦ Στρατηλάτου Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τούτου πρὸς τὸν θεῖον συνδέεται μὲ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον μὲ πνευματικὴν φιλίαν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξη ἕτερος Μοναχὸς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ. Δεσμοὶ ἰσχυροὶ ἀκατάλυτοι σφυρηλατοῦνται σὺν τῷ χρόνῳ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ ἐπειδὴ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται, ὁ ὑπέροχος Στρατάρχης γίνεται ὄχι μόνον θαυμαστὴς τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, τῶν ἀρετῶν καὶ κατορθωμάτων τοῦ Ἁγίου, ἀλλὰ καὶ συναθλητὴς καὶ «διάπυρος ἔραστὴς τοῦ μονήρους βίου», ὡς συνάγεται ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ Ἀθανασίου: «Τῇ τῶν ἀρετῶν ἐργασίᾳ καὶ φυλακῇ καὶ τηρήσει τοῦ νοός, ταῖς τε μακροτάταις νηστείαις καὶ διηνεκέσι χαμευνίαις τοὺς ἐν ὄρεσι διαιτωμένους ὑπερηκόντιζε μοναχοὺς... ὁ πολὺς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀρετὴν (ὁ Νικηφόρος)».

Μία τόσον ἰσχυρὰ φιλία, εὐλογημένη ἀπὸ τὸν Θεόν, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ καρποφορήσῃ, παρὰ τὸν χωρισμὸν τῶν δύο συναθλητῶν ἁγίων. Οἱ Βασιλεῖς ἀναζητοῦν διαρκῶς τὸν Ἀθανάσιον, πσιτεύοντες

ἀκραδάντως, ὅτι «*ταῖς δόξαις αὐτοῦ εὐχαῖς τὸ θεῖον ἐξιλάσκειται καὶ τὸ εὐκταῖον ἀφθόνως παρέχειται. Πολλάκις γάρ, ὅπερ οὐκ ἐδυνήθη σπάθῃ, τόξον καὶ δύναμις στρατιωτικῆ διαπράξασθαι, προσευχῇ μόνῃ ῥαδίως καὶ λαμπρῶς πεποίηκεν*».

Ἄλλ' ὁ Ἅγιος ἀποφεύγων τὸ πολυάσχολον «*μεταφοιτᾷ*» ἀπὸ τοῦ Κυμινᾶ εἰς τὸν Ἄθωνα. Ἐδῶ μᾶς περιγράφει ἰδίᾳ χειρὶ τὴν ζωὴν τῶν Μοναχῶν, γενόμενος οὕτω θεμελιωτῆς τῆς Ἁγιορειτικῆς ἱστορίας, τὴν ὁποῖαν καὶ παρατρέχομεν. Εἶναι ἐξαιρετικῶς συγκινητικαὶ αἱ ἀναζητήσεις εἰς τὰς ὁποίας προβαίνει ὁ Νικηφόρος πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ φίλου του καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει. Ὁ Ἅγιος ἔπειτα ἀπὸ δοκιμασίαν λαμβάνει τὴν ἄδειαν τοῦ «*Πρώτου*» πρὸς ἐκλογὴν τοποθεσίας διὰ τὴν κατὰ μόναν ἀσκησίν του καὶ στήνει τὴν κελλιάν του εἰς τὰ «*Μελενά*», τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν τῆς Μεγίστης Λαύρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βασιλεὺς Ρωμανὸς ἀνέθεσεν εἰς τὸν Νικηφόρον τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ἀράβων ἐν Κρήτῃ καὶ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐνθυμεῖται τὸν φίλον του καὶ ζητεῖ ἐπιμόνως τὴν συμπαράστασίν του, εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ ἐγχείρημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέτυχον διαδοχικῶς ὅλοι οἱ προγενέστεροί του στρατηγοί. Ὁ φοβερὸς χειμὼν, αἱ δυσκολίαι ἀνεφοδιασμοῦ τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ στόλου, ἡ παρατεινομένη πολιορκία τοῦ Χάνδακος ὅπου εἶχον ὀχυρωθῆ οἱ Ἄραβες, πρὸς τούτοις ὅμως καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Στρατηλάτου πρὸς τὴν θρησκείαν του, ἣτις εἶχε σχεδὸν ἀποσβεσθῆ εἰς τὴν μεγαλόνησον, εὐρίσκουν ἠνωμένους καὶ συνδιαλεγόμενους τοὺς δύο φίλους ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Κρήτης. Καθὼς μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ Ἅγιος Πατὴρ κατ' ἀρχὴν ἔταλαντεύετο, «*ἀρκετὸν γὰρ ἐλογιζόμεν ἐἶμαυτὸν σώσαιμι, ἄλλους γὰρ σώζειν ἴσως οὐκ ἀπαιτούμεθα*», ὅμως ἐκάμφθη ἀπὸ τὸν δεσμὸν τῆς πνευματικῆς φιλίας καὶ τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν πλησίον, ἔπειτα ἀπὸ ἀλλεπάλληλα γράμματα τοῦ Νικηφόρου. «*Ἐχόμενος οὖν (ὁ Νικηφόρος) τῶν ἀγώνων πλειστάκις ἐπέστειλεν ἡμῖν ἐν τῇ τῶν Κρητῶν νήσῳ περαιωθέντας ὡς αὐτὸν ἀφικέσθαι ἡμῖν δὲ μὴ βουλευθέντων εἶξαι, γράμμασι πικνοτέροις ἐκέχρητο, μὴ ποιησάμενος ἔνδοσιν ἕως πρὸς αὐτὸν τὴν ἄφιξιν ἐποίησάμεθα*» (Τυπικὸν τοῦ Ἁγίου).

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν ἐξ αὐθεντικῶν πηγῶν τὴν πρώτην Ἱεραποστολὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους μὲ τὰ ὑπέροχα ἀποτελέσματά της καὶ τὸ ἔμπρακτον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μεταγενεστέρως κατὰ ἐποχὰς εἶχε τοὺς μιμητάς του. «*Εἰ παιέρα καλεῖν με θέλετε, μιμεῖσθέ μου τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα*».

Ἀποτέλεσμα τῆς περιφανοῦς ἐκείνης νίκης καὶ στηρίξεως τῆς Ὁρθοδοξίας ἦσαν καὶ τὰ γενέθλια, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὀργανώσεως τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπὸ τοῦ Ἁγίου, διότι, ὡς

ὁ ἴδιος μᾶς πληροφορεῖ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων ὁ Νικηφόρος ἐπανελάβε παλαιάν του ὑπόσχεσιν, «βιωναί τε βίον, ὃν ἀνέκαθεν ἠρειθήσαι, συντελεσθησομένης τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας τοῦ Βασιλικοῦ προστάγματος, μετὰ τὸ τὴν βαρβαρικὴν ἀλῶναι πόλιν, γενέσθαι αὐτὸν ἐν τῷ Ὁρει τοῦ Ἀθωνος κλπ.». Ἐν Κρήτῃ συνελήφθη τὸ σχέδιον ἰδρύσεως τῆς Μεγίστης Λαύρας καὶ συνετελέσθη βραδύτερον, ὡς μνημεῖον καὶ τρόπαιον τῆς νίκης ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ ὡς πρότυπον τὸ ὁποῖον ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ μᾶς ἔδωσαν τὸν Ἀγιώνυμον Τόπον ὑπὸ τὴν σημερινὴν του μορφὴν μὲ τὰς μεγάλας Μονὰς καὶ μὲ τὴν σφραγίδα τῆς ἀθανασίας, τῶν δέκα αἰώνων.

Ἐν Κρήτῃ συνειργάσθη ὁ Ἅγιος Πατὴρ μὲ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθέντα ὑπὸ δὲ τοῦ Νικηφόρου μετακληθέντα Ἅγιον Νίκωνα, τὸν ἐπικαλούμενον «Μετανοεῖτε», καθὼς ἐπίσης μὲ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν ἐρημίτην, ἐφησυχάσαντα κατὰ τὰ μέρη τοῦ Ἀκρωτηρίου «Γκουβερνέτου», διὰ τὴν στρέωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας, μετ' αὐτῶν δὲ μετέστρεψαν ἅπαντα σχεδὸν τὸν πληθυσμὸν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Ἐπειτα χωρίζουν οἱ φίλοι σωματικῶς μόνον, διότι ψυχικῶς ἦσαν ἠνωμένοι διαρκῶς: «εἶχε μὲν ἡ Κων/πολις ἐκεῖνον μετὰ τῶν τοσοῦτων τροπαίων καὶ νικητηρίων, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ κελλίον ἀρίγμεθα».

Τὸ κελλίον αὐτό, παρὰ τὴν Μεγίστην Λαύραν, διατηροῦν ἕως σήμερον τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Νικηφόρου, προωρίζετο ὡς κοινὸν ἡσυχαστήριον τῶν δύο φίλων καὶ πνευματικῶν ἀδελφῶν, μεταβιβαζομένης τῆς ἡγουμενίας τῆς Λαύρας εἰς μαθητὴν τοῦ Ὁσίου. Ἐν τούτοις «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὁ Νικηφόρος, γενόμενος Βασιλεὺς μετὰ τὴν εἰς Χαλέπιον ἐκστρατείαν του, δὲν παρητήθη μὲν τῆς θεοφιλοῦς ἐκείνης προθέσεώς του, καίτοι νυμφευθεὶς, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Πατριάρχου Πολυεύκτου, τὴν Θεοφανώ, ὅμως δὲν ἠξιώθη τοῦ ποθουμένου, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, τελευτήσας μὲ βίαιον θάνατον, μὲ τὸν ἱερὸν ψαλτῆρα ἀνὰ χειρας, χαμαικοιτῶν ἐν τῷ δωματίῳ του ἐπὶ λεοντῆς καὶ προσευχόμενος, μοναχὸς πάντοτε τῇ προαιρέσει καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐνδυθῇ τὸ ταπεινὸν ῥάσον.

Οἱ δύο φίλοι ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ εἶναι ἠνωμένοι ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, εἰς τὸ περίλαμπρον τέμενος, τὴν γεραρὰν Μονὴν των μὲ ἄφθονα τὰ ἱστορικὰ μαρτύρια. Παρὰ τὴν αὐτόγραφον Διαθήκην τοῦ Ἁγίου Πατρός, θὰ ἴδῃ ὁ προσκυνητὴς τὸ ἰδιόχειρον Εὐαγγέλιον τοῦ Νικηφόρου, «τὰ θεῖα καὶ ὑπερκόσμια δωρήματα» κειμήλια: Τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἐγκοσμημένον μὲ ἄπεφθον σφυρήλατον χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους, τὴν ἁγίαν Κάραν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τὴν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐν Πύδνῃ καὶ ἄλλα μαρτυροῦ-

μενα ὑπὸ τοῦ τρίτου χρυσοβούλλου. Θὰ τοὺς ἴδη ἀκόμη ἠνωμένους εἰς τὴν ἁγίαν εἰκόνα τῆς Οἰκονομίσεως, ἑκατέρωθεν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν Λίτην τοῦ Καθολικοῦ. Θὰ τοὺς εὔρη καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἀψίδα τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τοῦ Καθολικοῦ, ἐξωγραφισμένους διὰ χειρὸς τοῦ περιφήμου Θεοφάνους Λαυριώτου, τοῦ Κρητός, ἀμφοτέρους μὲ τὸν φωτοστέφανον τῆς οὐρανόθεν δόξης, μακαριότητος καὶ ἀθανασίας.

Ἡ ἱεραποστολή τοῦ Ἁγίου Πατρὸς εἶναι μήνυμα ἁμοῦ καὶ προσδοκία πρὸς τοὺς ἀξίους συνεχιστάς: «ἔχει στεφάνια ἢ νίκη ἀκόμα σὺ δένδρον τῆς τῶ ἱερό».

Τυπικὸν ἤτοι κανονικὸν
τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν
Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ¹⁾

...Τούτων δὴ τοῦ μονήρους βίου ζηλωτῆς διάπυρος καὶ ἐρασιῆς γεγονὼς Νικηφόρος ὁ ἀοίδιμος καὶ μέγας ἐν βασιλευσιν, ὁ πολὺς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ᾧ γέρας ἄξιον ὁ ἀριστοτέχνης Θεὸς τὰς βαρβαρικὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων χειρώσασθαι παρέσχετο, δεξιῶν πέρας τὴν αὐτοῦ φιλόθεον πρόθεσιν ἐπεσφράγισεν ἄν, εἰ μὴ παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς τὰ τῆς βασιλείας Ρωμαίων σκῆπτρα διευθυνόντων διεκωλύετο.. Ἐντεῦθεν εἰ καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα δι' ἣν εἴπομεν οὐκ ἠμπέσχετο περιπέτειαν, ἀλλὰ τῇ τῶν ἀρειῶν ἐργασίᾳ καὶ φυλακῇ καὶ τηρήσει τοῦ νοός, ταῖς τε μακροτάταις νησιείαις καὶ ταῖς ἐντόνοις ἀγρυπνίαις καὶ διηνεκέσι χαμευνίαις τοὺς ἐν ὄρεσι δαιτωμένους ὑπερκόντιζε Μοναχοὺς, ἀγωνιζόμενός τε καὶ σωφρονῶν, ὅσον ὁ ἡμέτερος παρασιῆσαι λόγος οὐ δύναται.... Ἐσχηκῶς οὖν τοιαύτην πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν ἀπεκάλυπτε καὶ τὸν λογισμὸν αὐτοῦ, ὅπως τε προηρεῖτο τὸν μονήρη βίον ἐλέσθαι καὶ ὅπως παρὰ τῶν βασιλέων διεκωλύετο, χρόνου δέ τινος ἐν τῷ μεταξὺ παρωχηκότις, ἐμοῦ τε ἀπὸ τοῦ Κυμινᾶ μεταναστεύσαντος ὄρους καὶ πρὸς τὸ τοῦ Ἄθωνος μεταφοιτήσαντος, ἐκείνου δὲ μετ' οὐ πολὺ παρὰ Ρωμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου βασιλέως κατὰ τῶν ἀθέων Κρητῶν ἐκστρατεῦσαι διορισθέντος, ἐν τῇ νήσῳ κατεστρατοπέδευσεν.

Ἐχόμενος οὖν τῶν ἀγώνων πλειστάκις ἐπέστειλεν ἡμῖν ἐν τῇ τῶν βαρβάρων νήσῳ περαιωθέντις ὡς αὐτὸν ἀφικέσθαι, ἡμῶν δὲ μὴ βουλευθέντων εἶξαι, γράμμασι πυκνοτέροις ἐκέχρητο, μὴ ποιησάμενος ἔνδοσιν ἕως πρὸς αὐτὸν τὴν ἀφίξιν ἐποιησάμεθα. Ἐν τοίνυν τῇ τῶν βαρβάρων τῷ βασιλεῖ συνδιατριβόντων ἡμῶν νήσῳ, οὐκ ἐνέλιπεν παρακαλῶν καὶ προτρέπόμενος ὥστε πείσαι τὴν ἡμῶν μειριότητα παραδέξα-

¹⁾ Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ αὐτογράφου τυπικοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου πρβλ. Φιλίππου Μάγερ, Λειψία 1891, σελίς 102 - 104, στίχος 14 ἕως 39.

σθαι δομηθῆναι λαύραν ἐν τῷ κελλίῳ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, πρὸς τὸ συντελεσθησομένης δηλονότι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος, μετὰ τὸ τὴν βαρβαρικὴν ἀλῶναι πόλιν, γενέσθαι αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἄθωνος, εἶγε κατενοδωθείη καὶ ἀποτάξασθαι, βιῶναί τε βίον, ὃν ἀνέκαθεν ἠρεΐσατο. Ἐμοῦ δὲ πρὸς τὸ πρᾶγμα δυσπειθῶς ἔχοντας, διὰ τὸ ἐλευθερίως καὶ μεμονωμένως βιοῦν, εἰθισμένως ἔχειν τε τι τῆς ὀχλήσεως ἄχθος καὶ τὸ τῶν περισπασμῶν φεύγειν πολυάσχολον, ἀγαπητὸν γὰρ ἐλογιζόμεν ἐν ἑμαυτὸν σώσαιμι, ἄλλους γὰρ σώζειν ἴσως οὐκ ἀπαιτούμεθα, ἔτι δὲ δισχυριζομένου ὡς αὐτῷ τούτῳ τοῦ Κυμινᾶ ὄρους ὑπαναχωρῆσαι καὶ μηκέτι φίλων προσανέχειν ἀπαντήροισι δύνασθαι, ὃ αὐτὸς ἦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς εἶχετο παρακλήσεως, παραινῶν καταθέσθαι πρὸς τὸ τελεσθῆναι τὸν σκοπὸν αὐτοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκεῖνον μετὰ ἰσοσύτων τροπαίων καὶ νικητηρίων, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ ἡμέτερον κελλίον ἀφίγμεθα.

ΓΕΡΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

Εἰχ. 1. — Θραῦσμα Νομοθετικῆς ἐπιγραφῆς Γόρτυνος (Ἀριθ. Α1).

Εἰχ. 2. — Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή Βρώτου (Ἀριθ. Α2).

Είχ. 1. — 'Αρχιτεκτονική ἐπιγραφή Τραϊνοῦ (Ἀριθ. Α3).

Είχ. 2. — Θραῦσμα στήλης (Ἀριθ. Α4).

Είχ. 3. — Θραῦσμα στήλης (Ἀριθ. Α5).

Εἰκ. 1. — Ἐπιτύμβιος στήλη Σωκράτους (Ἀριθ. Β1).

Εἰκ. 2. — Ἐπιτύμβιος στήλη Μαξιμῆς (Ἀριθ. Β2).

Εικ. 1. — Ἐπιτύμβιος βωμίσκος Ἰγί(ε)ας (Ἀριθ. Γ1)

Εικ. 2. — Ἐπιτύμβιος βωμίσκος Γαίου (Ἀριθ. Γ2).